

XXI ASR KÓNIKALARINI SHAKLLANTIRISHDA INTEGRATSIYALASHGAN TA'LIMNING MUAMMO VA YECHIMLARI

Gadayeva Munira Muxamedovna

*Osiyo Xalqaro Universiteti, Osiyo xalqaro universiteti
"Pedagogika va psixologiya" kafedrasida katta o'qituvchisi*

Annotatsiya: Ushbu maqolada hozirgi davr ko'nikmalari shakllantirishda integratsiyalashgan ta'limning muammo va yechimlari haqida so'z boradi.

Kalit so'zlar: Ta'lim, pedagog, integratsiya, metod, bilim, tadqiqot, tamoyil, integrativ dars, samara, ko'nikma.

Zamonaviy pedagogik ta'limda integratsiyaning ahamiyati va o'rnini oshirib bormoqda. Integratsiyalashgan ta'lim muammosiga e'tibor kuchaymoqda. Ba'zi o'qituvchilar ushbu muammoni ishlab chiqish va hal qilish o'quv jarayonini yangilash va takomillashtirish muammoning asosiy yo'li deb biladilar. Integratsiya jarayonining o'zi yangi tushuncha emas, lekin bu sohada juda kam tadqiqotlar yo'lga qo'yilgan. U pedagogik adabiyotlarda bir necha bor ko'tarilgan, ammo nazariy jihatdan kam muhokama qilingan, buning sabablari integratsiya muammosining dolzarbligi va uni amalga oshirish yo'lidagi qiyinchiliklarni yetarli darajada ekanligi hisoblanadi. Integratsiya (lotin tilidan olingan so'z bo'lib, integratio -tiklash, to'ldirish, integer-butun so'zidan kelib chiqqan). Bu so'z bir necha ma'nolarda o'z funksiyasiga ega. Ammo ayni pedagogik ta'limdagi o'rnini fanlarning yaqinlashishi va o'zaro aloqa jarayonini anglatuvchi tushuncha ma'nosida yoritiladi. Integratsiya so'zi differentsiatsiya so'zi bilan bir o'rinda ham qo'llaniladi. Integratsiya differentsiatsiya bilan chambarchas bog'liq. Ushbu jarayonlar o'quv fanlari tizimini qurish va talabalar bilimlarini umumlashtirish usullarini izlashda aks etadi.

Differentsiatsiya deganda butunni uning tarkibiy elementlariga bo'lish, ajratish tushuniladi. Hozirgi vaqtda integratsiya muammosiga ta'limni tashkil etish jarayonida yana katta e'tibor qaratilmoqda.

Zamonaviy maktabda integratsiya deganda o'quvchilarga yanada samarali va oqilona ta'sir ko'rsatish maqsadida undagi ishlarni yaxshilashga, o'qituvchilarning ijodiy salohiyatini rivojlantirishga hissa qo'shadigan yangi pedagogik echimlarni faol izlash yo'nalishlaridan biri tushuniladi.

Dunyoda integratsiyali ta'limning rivojlanishi ijtimoiy hamda axborot kommunikatsiya sohalarining o'zaro tizimli aloqadorligi, ilm-fanning istalgan yo'nalishida kuzatilayotgan integrative jarayonlarning barchasi jamiyatning zamonaviy ta'limni oldiga qo'ygan talablarini qondirishga qaratilgan o'quv-tarbiya jarayonini samarasini ta'minlashning ustuvor strategiyasini belgilaydi. O'qituvchilarni tayyorlashning sifat jihatidan yangi darajasidagi ta'lim muassasalari jumladan,

Garvard Oliy ta'lim maktabining "Project Zero" adiqotchilari turli xil sharoitlarda fanlararo aloqadorlikni o'rganib kelmoqda. Bu esa starwiki.ru saytida o'z ifodasini topadi. Ular fanlararo bog'liqlik zamonaviy fikrlaydigan bo'lg'usi boshlang'ich ta'lim o'qituvchilari uchun juda muhim ekanligini ta'kidlab o'tishadi. Shuningdek, "UC Berkeley Web Research Environment" (WISE) bilimlarni integratsiyalash nazariyasiga muvofiq ishlab chiqilgan. Bu esa dunyo ta'lim tizimi oldida bo'lg'usi boshlang'ich ta'lim o'qituvchilari tafakkurini rivojlantirish, ularni nazariy metodik faoliyatga tayyorlashda integrativ yondashuvning ilmiy-amaliy imkoniyatini belgilab beradi. Pedagogika va ta'limda integratsiya muammolariga, jumladan, pedagogik, ilmiy monografiyalar maqolalar va uslubiy ishlanmalar. Shu sababli, ushbu amaliy tadqiqot doirasida integratsiya xususiyatlariga yondashuvlarni ishlab chiqishda ushbu kontsepsiyaning rivojlanish tarixini kuzatish va mavjud yondashuvlardan eng dolzarbini tanlash kerak. Mualliflarning qo'shimcha vazifasi -murakkab ilmiy konstruktsiyalarni keng o'quvchilar uchun ochiq tilda qayta hikoya qilish, bu o'quv jarayonining barcha ishtirokchilariga qanday konstruktiv g'oyalarni osongina tushunish imkonini beradi. Ta'limdagi integratsiya muammolarining ko'plab tadqiqotchilari ta'kidlaganidek, aniqlangan barcha jihatlar muhim, ajralmas va bir-biridan ajratilgan holda hal etilmaydi. Zamonaviy ta'limda chuqur integratsiya jarayonlarining muqarrarligini ta'kidlab, I.E. Kashekova shunday yozadi: "Zamonaviy dunyo (professional, shu jumladan) integral asosda qurilgan bo'lib, u ko'p qirrali bilim, malaka, axborot oqimidan to'g'ri axborotni tanlash va uni malakali boshqarish qobiliyatini talab qiladi; ta'lim ham integrativ asosda qurilishi, insonni yangi dunyoga tanishtirishi va uni o'zlashtirishga yordam berishi kerak. Maktabning integratsiyalashgan ta'lim maydoni o'quv materialini takrorlash zaruratini bartaraf etib, dunyo, inson madaniyati, ularning tarkibiy qismlari haqida tizimli va yaxlit bilimlarni ta'minlashni ta'minlaydi. Talabalar oldiga, hayotda bo'lgani kabi, turli fanlar bo'yicha bilimlarning integratsiyalashuvini rag'batlantiradigan fanlararo xarakterdagi vazifalar qo'yiladi, bu muammolarni hal qilish jarayonida ular ma'lumot izlaydilar, ilmiy xabarlarini bir tildan boshqasiga tarjima qiladilar. L.G.ning tadqiqotlari asosida. Savenkova, "Integratsiya birinchi navbatda ta'limni boshqarish texnologiyalaridagi o'zgarishlar bilan jamoada o'qituvchilar va talabalarning ijodkorligi. Bu hodisalilik va tizim-faollik yondashuvi shakllantirishga qaratilgan etakchi vakolatlar: kommunikativ, ilmiy, tadqiqot, lingvistik, ijtimoiy, ko'p madaniyatli. Ushbu muammoni hal qilishning haqiqiy usullari -maktablarning o'quv jarayoniga joriy etish faol o'zaro ta'sirga asoslangan murakkab birlashtirilgan ta'lim bloklari tabiiy fanlar, gumanitar fanlar va badiiy tsikllar, asosiy va qo'shimcha ta'limning o'zaro ta'siri jarayonida shaharning ijtimoiy-madaniy makonini rivojlantirish kontekstida. Integratsiya o'qituvchilar va talabalarni faol birgalikdagi ijodiy jarayonga jalb qilish imkonini beradi. Bu puxta o'ylangan ta'lim va tarbiya jarayoni bo'lib, u ta'limni tashkil etishning umumiy

tuzilmasini qayta ko'rib chiqishga, o'quvchilarni idrok etish jarayoniga tayyorlashga yordam beradi. axborotnitushunish va tushunish, maktab o'quvchilarida dunyodagi barcha jarayonlarning bir butun sifatida o'zaro ta'siri haqidagi tushuncha va g'oyalarni shakllantirish. Turli fanlar va fanlarni birlashtirgan integratsiyalashgan ta'lim XXI asrda zarur bo'lgan ko'nikmalarni rivojlantirish imkoniyatiga ega. Biroq, u ba'zi qiyinchiliklarni ham keltirib chiqaradi. Integratsiyalashgan ta'lim va XXI asr ko'nikmalarini rivojlantirish bilan bog'liqayrim muammolar va mumkin bo'lgan yechimlar: 1. O'qituvchilar malakasining etishmasligi: Ko'pgina o'qituvchilar integratsiyalashgan ta'limni samarali amalga oshirish uchun zarur tayyorgarlik yoki tajribaga ega bo'lmasligi mumkin. Yechim: O'qituvchilarga integratsiyalashgan o'qitish usullari va strategiyalarini o'rganishlari uchun malaka oshirish imkoniyatlarini taqdim eting. 2. O'quv rejasidagi cheklovlar: An'anaviy fanlarga asoslangan o'quv dasturlari turli fanlarni samarali birlashtirishni qiyinlashtirishi mumkin. Yechim: 21-asr ko'nikmalarini rivojlantirishni rag'batlantiradigan fanlararo bo'limlar va loyihalarni o'z ichiga olgan holda o'quv dasturini qayta ko'rib chiqing va moslashtiring. 3. Baholashdagi qiyinchiliklar: Integratsiyalashgan ta'lim natijalarini baholash qiyin bo'lishi mumkin, chunki an'anaviy baholashlar ko'pincha mavzuga xosdir. Yechim: Integratsiyalashgan ta'lim orqali ishlab chiqilgan fanlararo ko'nikma va bilimlarni qamrab oladigan loyihaga asoslangan baholash yoki portfel kabi muqobilbaholash usullarini ishlab chiqish. 4. Vaqt cheklovlari: Integratsiyalashgan ta'lim turli fanlardan o'qituvchilar o'rtasida rejalashtirish va hamkorlik qilish uchun vaqt talab qiladi. Yechim: Ajratilgan rejalashtirish vaqtini ta'minlang va o'qituvchilar o'rtasida birlashtirilgan bo'limlar va darslarni loyihalashda hamkorlikni rag'batlantiring. 5. O'zgarishlarga qarshilik: Integratsiyalashgan ta'limni amalga oshirish an'anaviy fanga asoslangan o'qitishga o'rganib qolgan manfaatdor tomonlarning qarshiligiga duch kelishi mumkin. Yechim: Integratsiyalashgan ta'limning afzalliklari haqida aniq tushuntirishlar va dalillar keltiring hamda manfaatdor tomonlarni o'z muammolarini hal qilish uchun qaror qabul qilish jarayoniga jalb qiling. 6. Resurs cheklovlari: Integratsiyalashgan ta'lim uchun materiallar, texnologiya yoki maxsus ta'lim kabi qo'shimcha resurslar talab qilinishi mumkin. Yechim: Integratsiyalashgan ta'lim tashabbuslarini qo'llab-quvvatlash uchun tashqi moliyalashtirish manbalarini, tashkilotlar bilan hamkorlikni izlang yoki mavjud resurslardan ijodiy foydalaning. Ushbu muammolarni hal qilish va tegishli yechimlarni tatbiq etish orqali integratsiyalashgan ta'lim o'quvchilarda 21-asrning tanqidiy fikrlash, hamkorlik, ijodkorlik va muammolarni hal qilish kabi ko'nikmalarini samarali rivojlantirishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. A. Xodjaboyev, I.Husanov “Kasbiy ta’lim metodologiyasi” T.: -2007
2. Artiqboyeva Z.A. Malaka oshirish tizimida maktab matematika o.,qituvchilarining kasbiy-metodik ko.,nikmalarini takomillashtirish: ped.f.n. diss . T: 2004.-163 b.
3. M.A. Urinboyeva, N.Sh. Djumanova, G.X. Karimova, Boshlang’ich sinflarda o’quv fanlarini integratsiyalash davr talabi-ilmiy maqola, Zamonaviy dunyoda pedagogika va psixologiya konferensiyasi
4. Mavlonova R.A. Boshlang'ich ta'limning integratsiyalashgan pedagogikasi. Metodik qo'llanma. –T.: Nizomiy nomidagi Toshkent davlat universiteti, 2005.
5. Muslimov N.A. Kasb ta’lim o.,qituvchisini kasbiy shakllantirishning nazariy-metodik asoslari: ped.f.dok.diss. T.:2007, -315 b19.Do’saliyeva, S. S. (2022).